

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№5 (3)

ISSN: 2992-8982 <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 2026-yil, may.
3-qism*

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqov vch, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Rustamov Ilkomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

EKOLOGIK BARQARORLIKNI TA'MINLASHGA QARATILGAN HAYOTIY TASHABBUSLAR.....	12
Muxiddin Kalonov	
O'ZBEKISTONDA NAQDSIZ TO'LOVLAR ULUSHINING OSHISHI VA PUL MASSASI NAZORATI SAMARADORLIGIGA TA'SIRI.....	28
Pardayev G'ayrat Jabbor o'g'li	
BUXGALTERIYA HISOBINING PAYDO BO'LISHI VA RIVOJLANISHI HISOB SIYOSATINING SHAKLLANISHIDA ASOS SIFATIDA.....	34
Abduvaxidov Farxod Tuychiyevich	
O'ZBEKISTON AUDITORLIK TASHKILOTLARIDA ICHKI SIFAT NAZORATI STANDARTLARINI RISKKA YO'NALTIRILGAN YONDASHUV ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH.....	41
Bobonarova Kamola	
SANOAT KORXONALARINING INVESTITSION-INNOVATSION FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI.....	47
Azizova Habiba Arslonovna	
TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIGA RAQAMLI DAVLAT XIZMATLARINI KO'RSATISHNING NAZARIY YONDASHUVLARI.....	56
Yusupova Dilbar Mirabidovna	
KARBOHOVYIE KREDITI V AGRAPNOM SEKTOPE KAK INSTRUMENT RAZVITIYA ZELENOY EKONOMIKI UZBEKISTANA.....	61
Abdullaeva Zaynab Ruslanovna	
BUXORO ZINDONI VA BOLO HOVUZ ANSAMBLI MISOLIDA TARIXIY OBIDALARNING BARQAROR TURISTIK SIG'IMI TAHLILI.....	66
Shodiyeva Moxichehra Shokir qizi, Qilichov Muhridin Husniddin o'g'li	
SOLIQ TIZIMIDA SOLIQ RISKINI BAHOLASH USLUBIYOTI.....	73
Ravshanjon Azimovich	
O'ZBEKISTONDA UMUMIY O'RTA TA'LIM TIZIMI: RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA BUXORO VILOYATI TAHLILI.....	80
Davidxodjayev Oybek Obidovich	
O'ZBEKISTONDA INVESTITSION KREDITLASHLASHNING AMALDAGI HOLATI VA ISTIQBOLLARI.....	85
Abdurashidova Mohidil Qodir qizi, Karimova A.	
IQTISODIYOTNI TRANSFORMATSIYALASH SHAROITIDA DXSH ASOSIDA FAOLIYAT YURITAYOTGAN TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI MOLIVAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHNI BAHOLASH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH MUAMMOLARI.....	91
Toxirov Jaxongir Maxmudjon o'g'li	
SURXONDARYO VILOYATIDA UY-JOY QURILISHI VA IPOTEKA KREDITLASHNING O'ZARO BOG'LIQLIGI.....	96
Turopova Nigora Xolmurod qizi, Safarova Dilrabo Baxriddin qizi	
ESG INTEGRATION AND GREEN FINANCIAL ANALYSIS: A NEW METHODOLOGICAL APPROACH TO CORPORATE FINANCIAL SUSTAINABILITY.....	100
Erkin Temirovich Shodiev	
THE CURRENT STATE OF DIGITALIZATION OF TOURISM IN UZBEKISTAN AND PROSPECTS FOR ITS DEVELOPMENT.....	105
Bekmurodov Bakhtiyor Farkhodovich	
TA'LIM MUASSASALARINI MOLIVALASHTIRISHDA OPTIMALLASHTIRISH ZARURATI VA YO'NALISHLARI.....	113
Umarov Avzaljon Yodgorali o'g'li	

АХОЛИ ИСТЕ’МОЛ МАДАНИЯТИ ВА МИЛЛИЙ ИQTISODIY O’SISHGA TA’SIRI	118
Rustamov Sheroz Oblokulovich	
ISHLAB CHIQRISH OMILLARINING IQTISODIY O’SISHGA TA’SIRI: KOBБ–DOUGLAS MODELИ ASOSIDA EKONOMETRIK TAHLIL	123
Maxmudov Sobir Xudoyberdiyevich	
BARQAROR SHAHARSOZLIK RIVOJLANISHIGA ERISHISHDA QATTIQ CHIQINDILARNI KOMPLEKS BOSHQARISH	129
Firas Halawani, Feruza Insavaliyeva	
СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ РЕАЛИЗАЦИИ НА НАЦИОНАЛЬНОМ УРОВНЕ КЛЮЧЕВЫХ МЕЖДУНАРОДНЫХ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ СОГЛАШЕНИЙ, СВЯЗАННЫХ С ТРАНСГРАНИЧНЫМ ЗАГРЯЗНЕНИЕМ, В УЗБЕКИСТАНЕ И СОСЕДНИХ СТРАНАХ.....	139
Шафикова Луиза, Ойбек Камилов	
ЦИФРОВАЯ ЭКОНОМИКА УЗБЕКИСТАНА: ОЦЕНКА ТЕКУЩЕГО УРОВНЯ И ПОТЕНЦИАЛА РОСТА	150
Омонтурдиева Диёра	
YER VA SUV RESURSLARINI INTEGRATSIYALASHGAN BOSHQARISHDA DRONLARDAN FOYDALANISH.....	155
Matkarimov Mansur	
YASHIL INVESTITSIYALAR BOZORI MEХANIZMINING DASTAKLARI	161
Ziyodullayeva Gulasal Akmal qizi	
СТРАТЕГИЯ ПРИВЛЕЧЕНИЯ И УДЕРЖАНИЯ ПЕРСОНАЛА ПОСРЕДСТВОМ HR-БРЕНДИНГА: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ И ПРАКТИКА РЕАЛИЗАЦИИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	167
Дониерова Фотимабону Алишер кизи	
KAMBAG’ALLIKNI MONETAR VA KO’P O’LCHOVLI BAHOLASH METODOLOGIYASI ASOSIDA IQTISODIY O’SISH STRATEGIYALARINI KONSEPTUAL TAKOMILLASHTIRISH	173
Sotiboldiyev Asadbek Hasan o’g’li	
QURILISH SANOATIDA RESURS TEJAMKOR ISHLAB CHIQRISH TIZIMINI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO’NALISHLARI.....	179
Utbasarov Doniyorjon Baxtiyorovich	
KICHIK BIZNESDA XIZMATLAR SOHASINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI.....	188
Raximov Zafar Komilovich, Mamatazimov Jaloliddin Sherzod o’g’li	
MANAGING DIGITAL TRANSFORMATION IN PRIMARY HEALTHCARE: A SYSTEMATIC LITERATURE REVIEW	192
Ashurova Sitora Xusnitdin qizi	
МЕЖДУНАРОДНЫЕ ПРАВОВЫЕ ПРОБЕЛЫ В УПРАВЛЕНИИ ТРАНСГРАНИЧНЫМ ЗАГРЯЗНЕНИЕМ ВОД В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ	197
Тиллахуджаев Аббосхон, Дилфуза Шакирова, Мухамедалиева Сайёра, Ойбек Камилов	
JAHON ME’MORIY MEROSIDAN TURIZMDA FOYDALANISH: DOLZARB MUAMMOLAR, ZAMONAVIY YECHIMLAR VA ISTIQBOLLI TAKLIFLAR.....	208
Qilichov Muhridin Husniddin o’g’li	
IMPROVING SALES PROMOTION STRATEGIES FOR UZBEK EXPORTERS IN DEVELOPING FOREIGN MARKETS.....	217
Aziz Kurbanovich Abdullaev, Rustamova Madina Baxrom qizi	
ENVIRONMENTAL DEGRADATION AND CARBON EMISSION: INTERCONNECTED LINKS WITH ECONOMIC GROWTH IN POST-SOVIET.....	222
Rajabova Malika Nuriddin qizi	
NATIЈAGA YO’NALTIRILGAN BUDJETLASHTIRISHGA OID ILMIY QARASHLAR VA YONDASHUVLAR	230
Qosimova Gulyar Axmatovna	

ТРАНСГРАНИЧНЫЕ ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ РЕГИОНАЛЬНОГО ТУРИЗМА НА ПРИМЕРЕ РЕСПУБЛИКИ КАРАКАЛПАКСТАН.....	236
Наурызбаев Алиакбар Рустамович	
ВЗАИМОСВЯЗЬ УРОВНЯ ЖИЗНИ И ИНДЕКСА ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ В УСЛОВИЯХ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ	239
Усманова Зумрад Исламовна	
KIMYO SANOAT KORXONALARINING INNOVATSION FAOLIYATINI MOLIYALASHTIRISHNI YANADA TAKOMILLASHTIRISH CHORALARI	242
Muxammadiyeva Munira Zaynabuddinovna	
QISHLOQ UY-JOY QURILISHIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK MEXANIZMLARINING AHAMIYATI.....	248
Xannarov Komiljon Karimovich	
TIBBIYOT MUASSASALARI FAOLIYATINI MUVOFIQLASHTIRISH VA VAZIFALAR TAQSIMOTI TAMOYILLARI.....	253
Saidov Suhrob Shodmonovich	
HUDUDIY IQTISODIY INTEGRATSIYA RIVOJLANISHINING XORIJIY TAJRIBASI VA MARKAZIY OSIYO MAMLAKATLARI UCHUN AHAMIYATI.....	257
Akbarova Kamola Akmaljonovna	
MOLIYAVIY TAHLIL AXBOROT BAZASINING KORXONA RAQOBATBARDOSHLIGIGA TA'SIRI	263
Karimov Eminjon Gopardjonovich	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA INVESTITSİYALAR SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING ZAMONAVIY MEXANIZMLARI	270
Shermatov Axror Abdixakimovich	
QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARIDAN SAMARALI FOYDALANISH VA ENERGIYA SAQLASH TIZIMLARINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	275
Ergash Bobobekov	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA TIJORAT BANKLARIDA ISLOM MOLIYASINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	281
Yo'ldoshev Jamshid Nu'monovich	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARINI SAMARALI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	285
Qurbonova Rahima Jamshedovna	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA YANGI ISH O'RINLARINI SHAKLLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	290
Ibroximova Nafosat Abdusattor qizi	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA QAYTA ISHLASHNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI: MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR.....	297
Raximov Zikrullo Soyibjon o'g'li	
RAQAMLI MUHITDA REKREATSION XIZMATLAR MARKETINGINI RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI	302
Usmanova Zumrad Islamovna	
WAYS TO IMPROVE THE QUALITY OF EDUCATIONAL SERVICES IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS	306
Iskhakova Sarvar Ayubovna, Amriyeva Shahzoda Shukhratovna	
BARQAROR TURIZMGA ERISHISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI.....	312
Baxtiyorov Javlon Fazliddin o'g'li	
MEVA MAHSULOTLARINI QAYTA ISHLASH KORXONALARIDA IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISHNING ZAMONAVIY TIZIMI.....	316
Yusufova Laylo G'ayrat qizi	

AHOLISI ZICH JOYLASHGAN HUDUDLARDA QISHLOQ JOYLARINING BARQAROR RIVOJLANISHI: NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLAR.....	325
Yusufjonov Jahongir Ilxomjon o'g'li	
СТРАТЕГИЧЕСКОЕ МЫШЛЕНИЕ В ФИЛОСОФИИ СТОИЦИЗМА И СОВРЕМЕННОЙ ТЕОРИИ СТРАТЕГИИ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ВЗГЛЯДОВ МАРКА АВРЕЛИЯ И КОНЦЕПЦИИ СТРАТЕГИРОВАНИЯ ВЛАДИМИРА Л. КВИНТА.....	329
Норкулов Суннатбек Алишерович	
O'ZBEKISTONDA OLIY TA'LIM MUASSASALARINI MOLIYALASHTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	335
Kurbanov Baxodir Negmatullayevich	
MAMLAKATIMIZDA INVESTITSİYALAR SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA QULAY BIZNES MUHITINING TA'SIRI.....	341
Vahidova Gulhayyo Arzi qizi	
O'ZBEKISTONDA KICHIK VA O'RTA BIZNESNI BANK KREDITLARI BILAN TA'MINLASHNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI.....	347
Raxmanova Ilmira Rustamovna	
SAVDO KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA MA'LUMOTLAR TAHLILI VA MAQSADLI MARKETINGDAN FOYDALANISH YO'NALISHLARI.....	354
Toxirov Javlon Raximovich	
MAXSUS IQTISODIY ZONALARNI TARKIBIY QISMLARI BO'YICHA BAHOLASHNING MUHIM OMILLARI.....	361
Arslonov U. U.	
RESURLAR TA'MINOTI TIZIMINING TASHKILY-IQTISODIY XUSUSIYATLARI.....	367
Arziqulova Oybarchin Eshquvat qizi	
JAHON SAVDO TASHKILOTI TAMOYILLARI ASOSIDA SOLIQ SIYOSATINI MUVOFIQLASHTIRISHNING KONSEPTUAL ASOSLARI.....	373
Saitqulov Suxrob Shavkatovich	
TIJORAT BANKLARIDA MIJOZLARNING KREDIT QOBILIYATINI BAHOLASH UCHUN SKORING MODELIDA SUN'IY INTELLEKTNI JORIY ETISHNING AHAMIYATI.....	380
Komiljon Karimov	
OLIY TA'LIM VA AMALIYOT TIZIMLARI INTEGRATSIYASI ASOSIDA KADRLAR TAYYORLASH MENEJMENTINI TAKOMILLASHTIRISHNING INNOVATSION MEXANIZMLARI.....	386
Karimova Xurshida Raximovna	
QO'RIQLASH DEPARTAMENTIDA SOLIQ YUKLAMASINING MOLIYAVIY BARQARORLIKKA TA'SIRI VA UNI ICHKI MOLIYAVIY NAZORAT HAMDA AUDIT NUQTAYI NAZARDAN TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI.....	390
Salimbayev Mirsohibjon Mirsodiq o'g'li	
ПОВЫШЕНИЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ АГРОПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА И ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН.....	396
Ли Марина Рудольфовна	
O'ZBEKISTONDA YER RESURLARINING AGRAR IQTISODIYOTGA TA'SIRINI EKONOMETRIK BAHOLASH.....	402
Xoshimova Sevara Baxromovna	
FARMATSEVIKA IMPORT KOMPANIYALARIDA REKLAMA SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISH: "SHINING IMPEX" AJ MISOLIDA EMPIRIK TADQIQOT.....	410
Alimxodjayeva Nargiza Elshodovna, Nurullayev Ilyosbek Xojiabdulla o'g'li	
HUDUDIY IQTISODIY O'SISHNI EKONOMETRIK MODELASHTIRISH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	417
Turayev Baxtiyor Ergashevich	
QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA SANOATINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI VA SAMARADORLIKNI OSHIRISH YO'NALISHLARI.....	421
Qalandarova Gulshoda Nazirjon qizi	

QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARIDA DAVLAT SUBSIDİYALARINING MOLIYAVIY NATIJALARGA TA'SIR KANALLARI VA ULARNI HISOBDA AKS ETTIRISH MASALALARI	427
Davronbek Matyakubovich Matkarimov, Qadamov Mirzobek Ulug'bek o'g'li	
O'ZGARUVCHILAR O'RTASIDAGI MUNOSABATLARNI REGRESSIYA MODELLARI ORQALI AMALIY TAHLILI	432
Sakiyeva Ozoda Batirovna, Xushvaqtova Dilfuza Ramazon qizi	
INSON KAPITALIGA YO'NALTIRILGAN INVESTITSİYALARNI MOLIYALASHTIRISH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH	437
Zayniddinov Aloviddin Zayniddin o'g'li	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KRIPTO-AKTIVLAR AYLANMASINI RIVOJLANTIRISH HAMDA BOZOR MUNOSABATLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	444
Khakimov Bekzod Ilhomjonovich	
O'ZBEKISTONDA MADANIYAT VA SAN'AT TA'LIMI MUASSASALARINI DAVLAT TOMONIDAN MOLIYALASHTIRISHNING HOZIRGI HOLATI VA MUAMMOLARI.....	453
Atabayeva Yulduz Baxtiyar qizi	
ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ КАПИТАЛ КАК ФАКТОР ПЕРЕХОДА К ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКЕ В УЗБЕКИСТАНЕ	457
Ким Елена Радионовна	
O'ZBEKISTONDA YASHIL LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISHNI BOSHQARUV SAMARADORLIGI: HOLAT, MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR.....	464
Abdurasulova Zarina Sayfiddin qizi	
STRATEGIC MARKETING CAPABILITIES AND ENTERPRISE COMPETITIVENESS IN DIGITAL PLATFORM ECOSYSTEMS: A CONCEPTUAL SMPC MODEL FOR EMERGING MARKETS	471
Bakhtiyor Ruziev Eshmuminovich	
ВЗАИМОСВЯЗЬ УРОВНЯ ЖИЗНИ И ИНДЕКСА ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ В УСЛОВИЯХ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ	477
Усманова Зумрад Исламовна	
UGLEROD CHIQINDILARINI KAMAÝTIRISHDA YASHIL INVESTITSİYALAR AHAMIYATINING NAZARIY ASOSLARI.....	480
Jumaniyozov Feruzbek Dilshod o'g'li, Niyozmetov Doniyor Rejabbayevich, Majidov Jamoladdin Komoliddinovich	
MEHMONXONA XO'JALIGI SUBEKTLARIDA INSON RESURSLARINI BOSHQARISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI.....	485
Gulomqodirova Ma'muraxon Saydumarxon qizi	
QISHLOQ MANZILGOHLARINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING MOHIYATI VA NAZARIY JIHATLARI	492
Xusanova Sevara Shavkat qizi	
QURILISH KORXONALARIDA INNOVATSION-INVESTITSION BOSHQARUV METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	499
Raxmatillo Mirolimovich Egamov	
MOLIYAVIY HISOBOTNING KOMPILYATSIYASI BO'YICHA TOPSHIRIQLARNI BAJARISH TARTIBI.....	503
A.Z.Avlokulov	
ERKIN IQTISODIY ZONALARNING MOHIYATI, TASNIFLASH MEZONLARI VA SHAKLLARI	507
Ibragimov Aziz Turayevich	
IJTIMOY OMILLAR ASOSIDA BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATINI TASHKIL ETISHNING AFZALLIKLARI.....	514
Isroilov Xurshidbek Rustambek o'g'li	
AVTOTRANSPORT XIZMATLARINI KO'RSATUVCHI KORXONALAR FAOLIYATI HAMDA ULARDA SAMARADORLIKNI BAHOLASHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	521
Raximov Azamat Hamroqulovich	

КО'П QAVATLI UY-JOY OBYEKTлари LOYIHASINI AMALGA OSHIRISHDA RAQAMLI PLATFORMALARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI.....	525
Xikmatov Xakimxon Xamzaevich, Xalilov Nimatillo, Fattoyev Orzujon Xudoyqul o'g'li	
TIJORAT BANKLARINING TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI MOLIVAVIY QO'LLAB-QUVVATLASH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI.....	530
Djumaniyazova Shaxnoza G'afurdjanovna	
MINTAQA SHAHARLARIDA SANOAT ISHLAB CHIQRISH DARAJASI TAHLILI.....	535
Ne'matov Ne'matulla Erkinboyevich	
СТРАТЕГИЧЕСКИЙ МАРКЕТИНГ В ЭПОХУ ЦИФРОВИЗАЦИИ: КАК СОЦИАЛЬНЫЕ СЕТИ ФОРМИРУЮТ ПОВЕДЕНИЕ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ.....	539
Убайдуллоева Сабрина Кодыровна	
NAVOIY VILOYATIDA MEHNAT RESURSLARIDAN FOYDALANISH HOLATINING IQTISODIY TAHLILI.....	545
O'roqov Mamurali Odil o'g'li	
KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK KAMBAG'ALLIKNI KAMAYTIRISH VOSITASI SIFATIDA.....	551
Ramazonov Zafar Ulug'bekovich	
O'ZBEKISTON VILOYATLARIDA TURISTIK XIZMATLAR EKSPORTINING BARQAROR DIVERSIFIKATSIYASI: HUDUDIY KONSENTRATSIYA VA BARQAROR RIVOJLANISH TENDENSIYALARI TAHLILI.....	555
Sayfullayeva Madina Sirojiddinovna	
RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI KREDITLASH MODELLARI VA ULARNI O'ZBEKISTON SHAROITIDA QO'LLASH IMKONIYATLARI.....	565
Nurmuxammedov Abdijabbar Yunusovich	
JAHON IQTISODIYOTI GLOBALLASHUVINING HARAKATLANTIRUVCHI OMILLARI, BELGILARI VA SHAKLLARI.....	575
Abdullayeva Zulfiya Izzatovna	
DAVLAT MOLIVAVIY BOSHQARUVIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA: SUN'IY INTELLEKT VA BLOKCHEYN TEXNOLOGIYALARINING QO'LLANILISHI.....	579
Tilabov Nasrulla Tashmurotovich, Kustanbaeva Jansaya Marat qizi	
JAHON AMALIYOTIDA YASHIL XIZMATLAR KONSEPSIYASINING RIVOJLANISH BOSQICHLARI, YO'NALISHLARI VA LOKALLASHAYOTGAN INSTITUTSIONAL ASOSLARI.....	584
Y.M. Xalikov	
MILLIY IQTISODIYOTDA SAMARALI RAQOBAT.....	591
Karimova Iroda Abdusattarovna	
MEHMONXONALARDA SUV VA ENERGIYA RESURSLARINI BARQAROR BOSHQARISHNING TASHKILY-IQTISODIY JIHATLARI.....	598
Abbosova Sabina Hasan qizi	
KORXONALARDA DEBITORLIK VA KREDITORLIK QARZLARNI OPTIMALLASHTIRISHNING ZAMONAVIY METODOLOGIK YONDASHUVLARI.....	604
Mirzayev Ozod Furkatovich	
PAHTA SANOATINI CHUQUR QAYTA ISHLASH ASOSIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH.....	611
Abdullayev Hamidulla Abdug'ani o'g'li	
РАЗВИТИЕ УРБАНИЗАЦИИ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ.....	615
Салимова Юлдуз Исаковна	
UY-JOY FONDI BOSHQARUVINING TASHKILY-IQTISODIY MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	624
Aminova Naima Umar qizi	
STRATEGIC HUMAN RESOURCE MANAGEMENT IN HIGHER EDUCATION: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES.....	628
Sultonboyeva Munira Bahodirovna, Sultanova Kamila Muktorali Kizi	

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ELEKTRON TIJORATNING AHAMIYATI.....	636
Mullabayev Murod Farxodjonovich	
THE ROLE OF THE UZBEK LANGUAGE IN THE DIGITAL AGE.....	641
Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna	
ISHLAB CHIQARISH KORXONALARIDA BOSHQARUV USULLARIDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	646
Mahmudov Sunnatjon Abdujabbor o'g'li	
RAQOBATBARDOSHLIKNI SHAKLLANTIRISH SHAROITIDA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI.....	651
Kosbatirov Anvar Nurgaliyevich	
YASHIL LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISHDA XALQARO MOLIYA INSTITUTLARINING ROLI VA ISTIQBOLLARI.....	657
Yakubova Samira Sabitdjanovna	
O'ZBEKISTONDA BANK AUDITI VA INVESTITSION FAOLLIK O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK.....	660
Ergashev Jamshid Jamoliddinovich, Muhammadjonova Iroda Bahodir qizi	
CORPORATE GOVERNANCE QUALITY, FOREIGN DIRECT INVESTMENT, AND ECONOMIC GROWTH: A PANEL ECONOMETRIC ANALYSIS OF CENTRAL ASIAN COUNTRIES (2003–2024).....	664
Yusufjon Po'latov	
AGRAR MAHSULOTLARNI QAYTA ISHLASH SANOATINI RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI.....	
Sheraliyev Axror Sodiqovich, Ne'matov Javohir Zoxidjon o'g'li	
GANDBOL BILAN SHUG'ULLANUVCHI CHIZIQ O'YINCHISINI O'YIN JARAYONIDAGI TEXNIK-TAKTIK TAYYORGARLIGINI MAXSUS MASHQLAR ORQALI OSHIRISH SAMARADORLIGI.....	677
R.O. Obloberdiyeva	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARI TO'LOV QOBILİYATI VA MOLIYAVIY BARQARORLIGINING IQTISODIY MOHIYATI VA XUSUSIYATLARI.....	683
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING TO'LOV QOBILİYATLARINI OSHIRISH MEKANIZMLARI VA UNING NAZARIY JIHATLARI.....	689
Ishonqulov Nizamjon Fayzullayevich, Ishbekova Lobar Yunusxonovna	
QISHLOQ XO'JALIK MAHSULOTLARINI ISHLAB CHIQARISH SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING EKONOMETRIK MODELLARI.....	694
Kenjayev Toshbolta Aminovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA MILLIY TO'LOV INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISH.....	702
Ismailova Nasiba Komildjanovna	
КЭРРИ-ТРЕЙД В ЭПОХУ ГЕОПОЛИТИЧЕСКИХ ШОКОВ: УРОКИ БЛИЖНЕВОСТОЧНОГО КОНФЛИКТА.....	708
Сулейманов Ильнур Радикович	
O'ZBEKISTONDA OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA RESIRKULYATSION AKVAKULTURA TIZIMLARINING (RAS) STRATEGIK AHAMIYATI VA IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	715
Nazokat G'ulomova	
MAXSUS IQTISODIY ZONALARDA SOLIQ MA'MURIYATCHILIGINI TAKOMILLASHTIRISHNING METODOLOGIK YONDASHUVLARI.....	719
To'rayeva Nafisa Odiljonovna	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ALOQA XIZMATLARI BOZORINI RIVOJLANTIRISHNING INSTITUTSIONAL VA METODOLOGIK ASOSLARI.....	724
Xazratov Abror Panjiyevich	
AUDITORLIK DALILLARI VA ULARNI HUIJATLASHTIRISH JARAYONINING MUHIM JIHATLARI.....	730
G'aniev Z.U.	
ПОВЫШЕНИЕ ПОРОГА ПЕРЕХОДА НА НДС КАК НАЛОГОВЫЙ ИНСТРУМЕНТ СТИМУЛИРОВАНИЯ РАЗВИТИЯ МАЛОГО БИЗНЕСА В УЗБЕКИСТАНЕ.....	736
Буранова Лола Вахобовна	
Садиков Искандар Гайратович	

IQLIM O'ZGARISHI SHAROITIDA SUV RESURSLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH YO'LLARI	744
Turgunbayev Utkir Begimovich	
BUDJET TASHKILOTLARIDA ICHKI AUDITNING IQTISODIY MOHIYATI, MAQSADI VA INSTITUTSIONAL O'RNI	749
Saitmuratov Saitmurot Masharip o'g'li	
KELAJAK STRATEGIYASI INNOVATSION HR-SIYOSATLAR VA YOSH KADRLAR BILAN ISHLASHNING KONSEPTUAL MODELII	755
Abiyev Jahongir Ne'matovich	
BUDJET TASHKILOTLARIDA ICHKI AUDIT O'TKAZISH JARAYONINING USLUBIY TAHLILI	761
Saitmuratov Saitmurot Masharip o'g'li	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA KORPORATIV BOSHQARUV TIZIMINI RAQAMLI TRANSFORMATSIYA ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	767
Ashurov Furkatjon Shuxratovich	
ОПЫТ ВЕДУЩИХ ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАН В НАЛОГООБЛОЖЕНИИ ХОЗЯЙСТВУЮЩИХ СУБЪЕКТОВ.....	771
Курбанов Рустам Раджапович	
FOND BOZORI ORQALI XUSUSIYLASHTIRISH: POLSHA TAJRIBASI, O'ZBEKISTONDA QO'LLASH IMKONIYATLARI	775
Chinqulov Qahramon Ravshanovich	
SAMARQAND QISHLOQLARIDA "OILAVIY MEHMON UYLARI" (GUEST HOUSES) VA EKOTURIZMNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI: ISHCHI KUCHI VA KAPITAL NAZARIY TAHLILI.....	781
Ozoda Pardayeva	
YASHIL INNOVATSIYALARNING O'ZBEKISTONDAGI IQTISODIY ROLI	787
Mamatsoliyev Muhammadjon	
SUV TANQISLIGI SHAROITIDA SOHANI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA BOSHQARISH (XORIJ TAJRIBASI).....	793
Akbarova Shaxnoza Yakub qizi	
IQLIM O'ZGARISHI SHAROITIDA O'ZBEKISTONDA ASALARICHILIK TARMOG'INI DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLASH MEXANIZMLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	797
Farmanov Jonibek Ziyadullayevich	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA NEFT-GAZ SANOATI KORXONALARIDA AXBOROT ALMASHINUVINI TAKOMILLASHTIRISH "Muborak gazni qayta ishlash zavodi MCHJ misolida"	802
Abdullayev Munis	
TIJORAT BANKLARIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI KREDITLASHNING IQTISODIY MOHIYATI VA UNING MILLIY IQTISODIYOT RIVOJLANISHIDAGI AHAMIYATI	809
Nurmuxammedov Abdijabbar Yunusovich	
AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARI (AKT) INFRATUZILMASIDA AKTIVLARNI BOSHQARISHDA ISO/IEC 55000 STANDARTINI QO'LLASH	816
Suleymanov Farrux Raximjon o'g'li	
KICHIK VA O'RTA BIZNESNI RAQAMLI KREDITLASHNING O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA TA'SIRI.....	822
Karimova Aziza Maxomadrizoyevna	
Abduraxmonov Faridun Firo'z o'g'li	
BANKLARNING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI XALQARO USULLAR VA MEZONLAR ASOSIDA BAHOLASHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	827
G'aybulloyev Suxrob Odil o'g'li	

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI TIJORAT BANKLARINING AKTIVLARINI BOSHQARISH
BILAN BOG'LIQ AMALIY VA USLUBIY MUAMMOLAR.....834
[Baxriddinov Sharofiddin](#)

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI TIJORAT BANKLARINING AKTIVLARINI BOSHQARISH BILAN BOG'LIQ AMALIY VA USLUBIY MUAMMOLAR

Baxriddinov Sharofiddin

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti

E-mail: bakhriddinov5599@gmail.com

ORCID: 0000-0001-7899-0217

Annotatsiya. Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari aktivlarini boshqarishning nazariy va amaliy jihatlari hamda mazkur sohada mavjud muammolar tahlil qilingan. Tadqiqotda bank aktivlarining tarkibi, ularning daromadlilik va likvidlilik darajasiga ta'sir etuvchi omillar, aktivlar portfelini shakllantirish va samarali boshqarish masalalari ko'rib chiqilgan. Xorijiy va mahalliy olimlarning ilmiy qarashlari asosida aktivlar va passivlarni boshqarishning iqtisodiy mohiyati ochib berilgan hamda aktivlar portfelini optimallashtirishning ahamiyati asoslangan.

Kalit so'zlar: tijorat banklari, bank aktivlari, aktivlar portfeli, aktivlarni boshqarish, likvidlilik, daromadlilik, kredit portfeli, muammoli kreditlar, transfert narxlash, qimmatli qog'ozlar, diversifikatsiya, moliyaviy barqarorlik, aktiv va passivlarni boshqarish.

Abstract. This article analyzes the theoretical and practical aspects of asset management in commercial banks of the Republic of Uzbekistan and the problems existing in this area. The study examines the composition of bank assets, factors affecting their profitability and liquidity levels, issues of asset portfolio formation and effective management. Based on the scientific views of foreign and domestic scientists, the economic essence of asset and liability management is revealed and the importance of asset portfolio optimization is substantiated.

Keywords: commercial banks, bank assets, asset portfolio, asset management, liquidity, profitability, loan portfolio, problem loans, transfer pricing, securities, diversification, financial stability, asset and liability management.

Аннотация. В данной статье проанализированы теоретические и практические аспекты управления активами коммерческих банков Республики Узбекистан, а также существующие проблемы в данной сфере. В исследовании рассмотрены структура банковских активов, факторы, влияющие на уровень их доходности и ликвидности, вопросы формирования и эффективного управления портфелем активов. На основе научных взглядов зарубежных и отечественных учёных раскрыта экономическая сущность управления активами и пассивами, а также обоснована значимость оптимизации портфеля активов.

Ключевые слова: коммерческие банки, банковские активы, портфель активов, управление активами, ликвидность, доходность, кредитный портфель, проблемные кредиты, трансфертное ценообразование, ценные бумаги, диверсификация, финансовая устойчивость, управление активами и пассивами.

KIRISH

Respublikamiz bank tizimida olib borilayotgan transformatsiya jarayonlari, xalqaro bank ishi talablariga mos bank xizmatlarini joriy etish va ularning ko'lamini kengaytirish borasida bir qator chora-tadbirlar amalga oshirib kelinmoqda. Shu bilan birga, tijorat banklarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash, ularning kapitallashuv darajasini yanada oshirish va uzoq muddatli resurslarni jalb qilish hamda ulardan samarali foydalanishga e'tibor qaratilmoqda. O'zbekiston Respublikasi bank tizimi barqarorligini belgilovchi asosiy omillaridan biri bank tizimining likvidliligi hisoblanadi. Banklarning likvidliligini boshqarish borasida xalqaro Bazel qo'mitasining talablariga muvofiq respublikamiz bank tizimida likvidlilik me'yorlari orqali tartibga solish yo'lga qo'yilgan.

Bank tizimini isloh qilishning asosiy maqsadi banklar moliyaviy barqarorligini ta'minlash bo'lib, uning asosiy shartlaridan biri banklar faoliyatining samaradorligini oshirish hisoblanadi. Tijorat banklari yuqori samaradorlikka erishish uchun daromadlar manbai bo'lgan aktivlarni boshqarishni doimiy takomillashtirishni talab etadi.

Shundan kelib chiqib, tijorat banklari aktivlarini boshqarish bilan bog'liq mavjud muammolarni tadqiq etish va ularni bartaraf etish bugungi kundagi dolzarb masalalardan hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Bank aktivlari mazmunini ochib berish hamda ularning tarkibini optimallashtirish orqali boshqarish, banklar faoliyati samaradorligini oshirishda bank aktivlarini boshqarishga doir mahalliy va xorijiy iqtisodchilar tomonidan amalga oshirilgan tadqiqotlarni ko'rib chiqish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Tijorat banklarining aktivlari va aktivlar portfelini boshqarishga doir tadqiqotlar xorijlik iqtisodchi olimlar tomonidan keng o'rganilgan va bugungi kunda ham tadqiqotlar olib borilmoqda. Amerikalik mashhur iqtisodchi J. Sinki "Финансовый менеджмент в коммерческом банке и в индустрии финансовых услуг" nomli asarida banklarning aktivlari va passivlarini boshqarishni uchta bosqichda amalga oshirish xususida to'xtalib o'tgan. Jumladan:

1-bosqich, umumiy bank aktivlarini boshqarish;

2-bosqich, aniqlashtirish, ya'ni bank likvidligini boshqarish, kreditlarni boshqarish va boshqa aktivlar portfelini boshqarish;

3-bosqich, erishilgan moliyaviy natijalar asosida bank faoliyati samaradorligini boshqarish [4].

Olimning fikricha, banklarning daromad keltiruvchi aktivlari "beton va shisha" — bank binosi kabi asosiy vositalar nazarda tutilganda — hisobga olinmaganda, ALMda (Asset and Liability Management) muhim ahamiyat kasb etadi. Banklarda aktivlar va passivlarni boshqarishning asosi sifatida aktivlarni boshqarishda aktivlar toifalari miqdori va foiz stavkasi muhim hisoblanadi [4].

Taniqli iqtisodchi olim P. Rouz banklarning aktivlar va passivlarni boshqarish mohiyatini yanada kengroq ochib beradi, ya'ni "aktiv va passivlarni boshqarishning mohiyati bank balansini bank strategik dasturlari bilan mos kelishini ta'minlovchi strategiyani shakllantirish va chora-tadbirlarni amalga oshirishda ko'rinadi", degan fikrni qayd etadi [5].

Bundan tashqari, P. Rouz bank aktivlaridan foydalanish maqsadlarini va bank mavjud bo'lishi uchun uning likvidligini ta'minlashi lozimligini ta'kidlaydi. Banklar nafaqat mijozlar oldidagi majburiyatlarni bajarishi, balki yuqori foyda olishni ta'minlashi hamda bankning rentabelligini oshirish orqali bank aksiyadorlari oldidagi muhim maqsadlarga erishishi talab etiladi [5].

Mahalliy tadqiqotchilar M. Ermatov va A. Yo'ldoshev fikrlariga ko'ra, banklar balansining aktiv qismi to'rt guruhga ajratilishi maqsadga muvofiq.

Jumladan:

- birinchi guruhga naqd pullar va Markaziy bank yoki boshqa bank hisobvaraqlaridagi mablag'lar kiradi hamda ushbu aktivlar birlamchi aktivlar hisoblanadi;

- ikkinchi guruhga qimmatli qog'ozlarga yo'naltirilgan aktivlar kiradi, ya'ni ushbu aktivlarning naqd pulga aylantirish jarayonida bir qismi yo'qotilish ehtimolligi mavjud hamda ushbu aktivlar ikkilamchi aktivlar hisoblanadi;

- uchinchi guruhga korxonalar va tashkilotlar hamda jismoniy shaxslarga ajratilgan kredit qo'yimlari kiradi. Ushbu toifadagi aktivlar yuqori tavakkalchilikka tortilgan hamda shu sababli mazkur aktivlarning qaytmaslik ehtimoli yuqori hisoblanadi;

- to'rtinchi guruhga bino-inshootlar, boshqa mol-mulklar va asbob-anjomlar kabi aktivlar kiradi hamda ushbu aktivlar nolikvid hisoblanadi [3].

Fikrimizcha, to'rtinchi guruh aktivlarini umuman likvid aktivlar deyish noto'g'ri, chunki ushbu aktivlar tarkibidagi ayrim aktivlarni sotishni hisobga olgan holda ularni qisman likvid deb atash mumkin.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur maqoladagi muammoni o'rganish uchun tizimli tahlil, ilmiy mushohada, analiz va sintez, induksiya va deduksiya kabi tadqiqot usullaridan foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tijorat banklari aktivlarini boshqarish borasida o'tkazilgan tahlillar va tadqiqotlar asosida banklarning aktivlar portfelini boshqarish va uning metodologik asoslarini takomillashtirish bilan bog'liq muammolar tadqiq etildi. Tadqiqot jarayonida muammolar tizimlashtirilgan holda o'rganilgan va ularni guruhlash orqali nazariy hamda amaliy jihatdan ko'rib chiqamiz.

1. O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari aktivlari tarkibida daromad keltirmaydigan va daromadlilik darajasi past bo'lgan aktivlar, ya'ni asosiy vositalar va kassali aktivlarning yuqori o'sish tendensiyasiga ega ekanligi.

O'zbekiston Respublikasi bank tizimida tijorat banklarining ko'chmas mulkka qilingan investitsiyalar ulushining oshib borishi.

Tijorat banklari faoliyatida ko'chmas mulk muhim infratuzilma sifatida xizmat qiladi va bank xizmatlarini joriy etish, sotish hamda shu kabi boshqa jarayonlarda xizmat qiladigan moddiy ko'rinishdagi aktivlardan tarkib topadi. Ammo uning me'yordan ortishi bank aktivlari portfeli sifatining pasayishiga sabab bo'ladi.

1-jadval.

Tijorat banklarining jami aktivlari tarkibida asosiy vositalar ulushining o'zgarishi, (foiz hisobida)

Banklar	31.12.21	31.12.22	31.12.23	31.12.24
Davlat ulushi mavjud banklarda				
Aloqabank	6,7	7,4	9,5	13,6
Mikrokreditbank	1,8	2,3	2,9	4,4
Asaka bank	2,0	3,1	4,0	4,2
Sanoatqurilishbank	2,0	2,7	3,5	4,0
Agrobank	3,4	3,1	3,7	3,4
Turonbank	2,4	3,3	3,3	2,8
Xalq banki	2,9	3,4	3,1	2,6
Biznesni rivojlantirish banki	1,8	1,5	1,6	1,5
Milliy bank	0,8	0,7	0,8	1,0
Boshqa banklarda				
Trastbank	4,9	4,1	4,2	4,3
Ipak Yo'li bank	5,0	3,8	3,3	3,1
Hamkorbank	2,4	2,0	1,7	1,8

Ushbu jadval ma'lumotlaridan ko'rish mumkinki, tijorat banklarining ko'chmas mulkka qilingan investitsiyalari natijasida banklar aktivlari tarkibida asosiy vositalar ulushi tahlil davrida oshib borgan. Tahlil davrida AT "Aloqabank"ning aktivlari tarkibida asosiy vositalarning ulushi 2024-yil yakuniga 13,6 foizga yetgani e'tibor qaratilishi lozim bo'lgan holat hisoblanadi va bankning samaradorlik ko'rsatkichlarini pasaytirgan asosiy sabablardan biri hisoblanadi. Sanoatqurilishbank, Asaka bank va Aloqabank tomonidan Tashkent City ishbilamonlik hududida joylashgan binolarni qurish uchun 5 yildan ortiq vaqt sarflandi. Banklarning ushbu davrda binolarini qurishi uchun sarflangan resurslarning aylanmadan chiqqanligi va bugungi kunda bank aylanmasidan vaqtincha chetda qolganligi ushbu uch bankning samaradorlik ko'rsatkichlariga ta'sir ko'rsatgan. Mazkur uchta bankdan Aloqabankning ulushi yuqori bo'lishi bank tizimida 2 va 3-o'rinda turadigan Sanoatqurilishbank va Asaka bank aktivlariga nisbatan bir necha barobar kichikligi bilan izohlanadi.

Shu bilan birga, O'zbekiston Respublikasida, ayniqsa, Toshkent shahrida ko'chmas mulk bahosining oshib borishi, so'nggi besh yillikda asosiy vositalar xarid qilgan yoki asosiy vositalarni kapital ta'mirlagan banklar faoliyatida asosiy vositalar ulushining ortishiga olib kelgan. Masalan, Mikrokreditbank tomonidan bino sotib olinishi, AT Xalq bankining yangi bino qurishi bank balansida asosiy vositalar ulushining ortishiga olib kelgan. AT Xalq bankida asosiy vositalarning jami aktivlardagi ulushi 3,4 foizdan 2024-yil yakunida 2,6 foizga pasayishi bankda transformatsiya jarayonlari natijasida bank filiallarini qayta restrukturizatsiyalash amalga oshirilgan hamda qulay bank xizmatlari ofislariga aylantirilib, bo'shab qolgan binolar sotilishi bilan izohlanadi. Natijada bank filiallari binolarini sotishdan tushgan mablag'lar bank aylanmasiga kiritilib, bankning aktivlar samaradorligini oshirishga erishilgan.

Boshqa mulkchilik shaklidagi banklar faoliyatida asosiy vositalarning jami aktivlardagi ulushi me'yor darajasida bo'lib, beqaror holatda ekanligini ko'rish mumkin. Buning asosiy sababi sifatida quyidagilarni ko'rsatish mumkin:

- xususiy banklar tarmoqlari faoliyati natijalariga tezlik bilan qarorlar qabul qilish, ya'ni ular faoliyatini tugatish yoki yangi ochish borasida tezkor qarorlar qabul qilinishi;
- bank faoliyati uchun zarur server yoki transport kabi asosiy vositalar xarid qilinganda balansdagi asosiy vositalar ulushiga ta'sir qilishi.

Tijorat banklarida kassali aktivlarning to'planishi va jami aktivlardagi ulushining ortib borishi.

Ma'lumki, banklarda kassali aktivlar bank likvidligini ta'minlash jihatidan muhim aktiv bo'lib xizmat qiladi, ammo uning ulushi ortib borishi banklarning daromadlilik ko'rsatkichlariga bosimni kuchaytirishi mumkin.

Bundan tashqari, banklar tomonidan naqd pullar qabul qilib olingandan keyingi bosqichlarda ularni qayta sanash va o'rnatilgan tartibda — taxlash, banderollash va boshqalar — saqlash kabi qo'shimcha xarajatlar yuzaga keladi. Ushbu qo'shimcha kassirlar shtatini oshirish, ish haqi va boshqa operatsion xarajatlar, kam baholi va tez eskiruvchi buyumlar hamda kassa apparatlari uchun qo'shimcha xarajatlar bank foydasining kamayishiga olib keladi.

2. Banklarning aktivlarini boshqarishda transfert narxlardan foydalanilmasligi va uni amalga oshirish metodologiyasining mavjud emasligi.

Tijorat banklarining ichki transfert narxlarini belgilash tizimi — bu ALM risklarini, jumladan, bank aktivlari va passivlari muddatligi o'rtasidagi tafovut va o'rnatilgan opsiyalar mavjudligi tufayli yuzaga keladigan risklarni hisobga olgan holda resurslarni jalb qilish va qayta joylashtirish borasidagi bank operatsiyalarining bank sof foizli daromadiga qo'shgan hissasini aniqlash imkonini beradigan boshqaruv ma'lumotlarining ichki tizimidir.

Tijorat banklari aktivlari va passivlarini boshqarishda asosan qat'iy belgilangan foiz stavkalarining qo'llanilishi sababli banklarning bozor kon'yunkturasi o'zgarishiga tezda moslashish va daromadini oshirish imkoniyati cheklanadi. Tijorat banklari amaliyotida aktiv operatsiyalarida qayta moliyalashtirish stavkasidan kelib chiqqan holda foiz belgilash amaliyoti keng tarqalgan. Holbuki, Markaziy bank qayta moliyalashtirish stavkasi faqatgina kredit resurslari bozorida sotib olingan resurslar hisobidan amalga oshiriladigan aktiv operatsiyalarda qo'llanilishi lozim.

3. Banklarning aktivlarini boshqarishda qimmatli qog'ozlar bilan bog'liq amaliyotlarning rivojlanmaganligi.

a. Tijorat banklari aktivlari tarkibida qimmatli qog'ozlarga qilingan investitsiyalar salmog'i past darajada ekanligi.

Tahlil natijalaridan ma'lum bo'ldiki, respublikamiz tijorat banklarining milliy va xalqaro fond birjalaridagi faoliyati yetarli darajada faollashmagan. Ushbu holat tijorat banklarining qimmatli qog'ozlar portfelini tahlil qilish jarayonida yaqqol namoyon bo'ldi. Holbuki, rivojlangan xorijiy davlatlar bank amaliyotida qimmatli qog'ozlar bilan bog'liq operatsiyalar banklarning kredit qo'yilmalaridan keyingi ikkinchi asosiy faoliyat turi hisoblanadi.

Tijorat banklari investitsion amaliyotini tahlil qilishda banklarning qimmatli qog'ozlarga qilingan investitsiyalari bank aktivlari hajmidagi salmog'i past darajada bo'lib, 2024-yil yakunlari bo'yicha 5,9 foizni tashkil etgan. Bu esa respublikamiz tijorat banklarining fond bozorida operatsiyalari yuqori darajada rivojlanmaganligidan dalolat beradi.

4. Banklar aktivlar portfelining diversifikatsiya darajasining yetarli emasligi.

Tijorat banki aktivlar portfelining diversifikatsiya darajasi pastligi banklarning raqobatbardoshligini kamaytiradi. Hozirgi iqtisodiy sharoitda qimmatli qog'ozlar bozori yetarli darajada rivojlanmagan bo'lsa-da, banklar veksellar va obligatsiyalar chiqarish imkoniyatiga ega. Bank veksellari va obligatsiyalarini chiqarish tizimining yo'lga qo'yilishi bank passivlari tarkibining diversifikatsiyalanishiga olib keladi. Bu boradagi dastlabki qadamlarni qo'yish uchun avvalambor bank veksellari va obligatsiyalarini hisobga olish va amal qilish qoidalari, mexanizmi mukammal ishlab chiqilishi, qonunchilikka o'zgartirishlar kiritilishi, banklarga imtiyozlar berilishi maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz. Chunki passiv operatsiyalarining sifati butun bank tizimining raqobatbardoshligini hamda tizimga bo'lgan ishonchni oshiradi.

5. Respublikamiz tijorat banklari kreditlarining daromadlilikini oshirish va uning barqarorligini ta'minlash bilan bog'liq bo'lgan muammolar.

Tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, respublikamiz tijorat banklarida kreditlarning daromadlilik darajasini barqaror ta'minlash masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Xususan, yirik tijorat banklari faoliyatida kreditlar bo'yicha daromadlilik ko'rsatkichlarining barqarorligini oshirish zarurati mavjud bo'lib, bu kredit portfelini samarali boshqarish va foizli daromadlar barqarorligini ta'minlash bilan bevosita bog'liqdir.

Respublikamiz tijorat banklarida kreditlarning daromadlilik darajasi nisbatan past va beqaror ekanligi ularning moliyaviy holati va asosiy ko'rsatkichlariga noqulay ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Ushbu holatni quyidagilar bilan izohlash mumkin:

- banklarning kredit qo'yilmalari respublikamiz tijorat banklari aktivlarining umumiy hajmida salmog'iga ko'ra birinchi o'rinni egallaydi. Shu sababli tijorat banklari yalpi daromadining asosiy qismi kreditlardan olingan foizli daromadlar hissasiga to'g'ri keladi;

- banklar faoliyatining moliyaviy barqarorligini tavsiflovchi asosiy ko'rsatkichlardan biri tijorat bankining sof foizli daromadi miqdorining barqarorligi hisoblanadi. Kreditlardan olingan foizlar miqdorining kamayishi yalpi daromad miqdorining kamayishiga olib keladi va shuning asosida sof foizli daromad miqdorining kamayishi yuz beradi. Chunki sof foizli daromad miqdori bank amaliyotida qabul qilingan uslubiyotga ko'ra tijorat bankining foizli daromadlari summasidan foizli xarajatlar summasini ayirib tashlash yo'li bilan aniqlanadi;

- banklar kreditlaridan olingan foizlar miqdorining kamayishi muddati o'tgan kreditlar miqdorining o'sishi hisobiga yuz bergan bo'lsa, u holda tijorat bankining joriy likvidlilik darajasi sezilarli darajada pasayadi. Bu esa, o'z navbatida, bankning komissiya daromadlari miqdorining kamayishiga olib keladi.

6. Mamlakatimiz tijorat banklarida kreditlarning daromadlilik darajasining beqarorligiga sabab bo'lgan asosiy omillar, fikrimizcha, quyidagilardan iborat:

a) muammoli (NPL) kreditlarning brutto-kreditlar hajmidagi salmog'i o'sish sur'atiga ega ekanligi.

Tadqiqotning uchinchi bobida amalga oshirilgan tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, muammoli (NPL) kreditlar miqdorining o'sish sur'atiga ega ekanligi, kreditlarning o'rtacha foiz stavkasining pasayish tendensiyasining mavjudligi, brutto-kreditlarning mutlaq summada o'sish sur'atining yuqori ekanligi, pirovard natijada, brutto-kreditlarning o'sish sur'ati bilan kreditlardan olingan foizlarning o'sish sur'ati o'rtasidagi nomutanosiblikni yuzaga keltirmoqda.

b) kreditlardan olingan foizli daromadlar miqdorining o'sish sur'ati kredit qo'yilmalarining o'sish sur'atidan ortda qolayotganligi.

v) kreditlardan ko'rilgan zararlarni qoplashga mo'ljallangan zaxira ajratmalarining tijorat banklari brutto-aktivlarining o'rtacha miqdoriga nisbatan salmog'i xalqaro bank amaliyotida qabul qilingan me'yoriy darajadan yuqori ekanligi.

Kreditlardan ko'rilgan zararlarni qoplashga mo'ljallangan zaxira ajratmalarining xalqaro bank amaliyotida qabul qilingan me'yoriy darajasi 0,5 foizni tashkil etadi. Respublikamiz bir qator tijorat banklarida mazkur ko'rsatkichning amaldagi darajasi uning me'yoriy darajasiga nisbatan sezilarli darajada yuqoridir.

7. O'zbekiston Respublikasi tijorat banklarining kreditlardan olingan foizli daromadlari bilan depozitlarga to'langan foizli xarajatlari o'rtasida oqilona mutanosiblikning ta'minlanmaganligi muammosi.

Dissertatsion tadqiqotning uchinchi bobini yozish jarayonida amalga oshirilgan tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, respublikamizning yirik tijorat banklarida sof foizli spred koeffitsiyenti haqiqatda salbiy darajaga ega bo'lgan.

2-jadval

O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari kreditlardan olingan foizli daromadlari bilan depozitlarga to'langan foizli xarajatlari o'zgarishi (foiz hisobida)

Banklar	31.12.20	31.12.21	31.12.22	31.12.23	31.12.24	O'rtacha o'sish darajasi
Tijorat banklari daromadlari o'sishi						
Aloqabank	100,0	114,1	146,2	126,4	113,9	120,1
Trastbank	100,0	121,7	134,4	133,0	139,4	125,7
Xalq banki	100,0	113,7	106,3	129,9	121,3	114,2
Bank tizimi bo'yicha o'rtacha	100,0	126,2	129,4	140,4	129,3	125,1
Tijorat banklari xarajatlari o'sishi						
Aloqabank	100,0	97,4	124,5	134,9	139,1	119,2
Trastbank	100,0	147,8	113,6	176,4	254,9	158,5
Xalq banki	100,0	139,7	89,2	126,1	170,6	125,1
Bank tizimi bo'yicha o'rtacha	100,0	134,8	152,0	148,5	148,0	136,7
Banklar daromadlari va xarajatlari o'sish sur'atidagi farq						
Aloqabank	-	16,6	21,7	-8,4	-25,2	1,2
Trastbank	-	-26,1	20,7	-43,4	-115,5	-41,1
Xalq banki	-	-26,0	17,1	3,8	-49,2	-13,6
Bank tizimi bo'yicha o'rtacha	-	-8,7	-22,6	-8,1	-18,7	-14,5

O'zbekiston Respublikasi bank tizimida kreditlardan olingan foizli daromadlarning o'sishi 2020-yilga nisbatan olingan va o'tgan yillarning mos davri bo'yicha o'zaro taqqoslama tahlil amalga oshirilgan. Tahlil natijalaridan ko'rish mumkinki, bank tizimida banklarning foizli daromadlari yillik o'rtacha 125,1 foizga oshgani holda, bank

foizli xarajatlari 136,7 foizga oshgan. Bank tizimi bo'yicha foizli daromadlar va foizli xarajatlarning o'rtacha o'zgarishi 14,5 foizga pasaygan. Alohida olingan banklar faoliyatida Xalq banki va Trastbankda pasayish qayd etilgan bo'lsa, Aloqabankda ijobiy ko'rsatkichlar qayd etilgan. Aloqabank faoliyati bo'yicha 2020–2024-yillar oralig'ida kreditlardan olingan foizli daromadlar o'rtacha 120,1 foizga ortgan bo'lsa, depozitlarga to'langan xarajatlari 119,2 foizga ortgan va umumiy holatda ular o'rtasidagi farq o'rtacha 1,2 foizga ortiq bo'lganini ko'rish mumkin.

Trastbankning so'nggi ikki yillikdagi faoliyati bo'yicha depozitlarga to'langan foizli xarajatlarning o'sishi yuqori bo'lib, bankning foizli daromadlari o'sish sur'atidan ortib ketgan va o'rtacha ko'rsatkich bo'yicha 41,1 foiz bandga pasayish qayd etilgan.

Xalq banki faoliyatida kreditlardan olingan foizli daromadlar o'rtacha 114,2 foizga o'sib, foizli xarajatlarning o'sishi 125,1 foizni tashkil etgan hamda o'rtacha yillik 13,6 foizga pasaygani bank faoliyati samaradorligi nuqtai nazaridan e'tibor talab etadi.

Yuqoridagi tahlillar asosida xulosa qilib, tijorat banklarining foizli daromadlari o'sish sur'atini xarajatlari o'sish sur'atidan kamida ikki baravar yuqori bo'lishini ta'minlash maqsadga muvofiq hisoblanadi. Bankning yuqori daromad olishini ta'minlashda xarajatlarga nisbatan o'sishini doimiy monitoring qilib borish zarur.

8. Respublikamiz yirik tijorat banklarida yuqori likvidli aktivlarning brutto-aktivlar hajmidagi salmog'ining pasayish tendensiyasi mavjudligi muammosi.

Dissertatsion tadqiqotning uchinchi bobini yozish jarayonida amalga oshirilgan tahlillarning natijalari shuni ko'rsatdiki, respublikamizning bir qator yirik tijorat banklarida yuqori likvidli aktivlarning brutto-aktivlar hajmidagi salmog'ining pasayish tendensiyasi kuzatilgan.

Tadqiqot ishida amalga oshirilgan tahlil natijalariga asoslangan holda xulosa qilish mumkinki, respublikamizning yirik tijorat banklarida yuqori likvidli aktivlarning brutto-aktivlari hajmidagi salmog'ining pasayish tendensiyasi, asosan, tahlil qilingan davr mobaynida yuqori likvidli aktivlarning o'sish sur'atining brutto-aktivlar miqdorining o'sish sur'atidan past bo'lganligi, banklarning "Nostro" vakillik hisobvaraqlarining qoldiqlari miqdorining kamayishi va ayrim banklarda kassali aktivlarning umumiy miqdorining kamayganligi bilan izohlanadi.

9. Tijorat banklarining kreditlari o'sish sur'ati bilan kreditlardan olinadigan foizli daromadlarning o'sish sur'ati o'rtasidagi mutanosiblikning ta'minlanmaganligi muammosi.

Dissertatsion tadqiqotning uchinchi bobida amalga oshirilgan tahlillar ko'rsatdiki, respublikamiz tijorat banklarida kreditlarning o'sish sur'ati bilan kreditlardan olinadigan foizli daromadlarning o'sish sur'atlari o'rtasidagi mutanosiblik ta'minlanmagan.

3-jadval
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari kredit portfeli va kreditlardan olingan foizli daromadlari o'zgarishi (foiz hisobida)

Banklar	31.12.20	31.12.21	31.12.22	31.12.23	31.12.24	O'rtacha o'sish darajasi
Tijorat banklari kreditlarining o'sish darajasi						
Aloqabank	100,0	134,3	119,0	112,7	123,7	117,9
Trastbank	100,0	124,1	126,2	143,6	115,2	121,8
Xalq banki	100,0	95,4	115,2	115,3	122,4	109,7
Bank tizimi bo'yicha o'rtacha	100,0	117,1	119,8	120,8	112,4	114,0
Tijorat banklari daromadlari o'sish darajasi						
Aloqabank	100,0	114,1	146,2	126,4	113,9	120,1
Trastbank	100,0	121,7	134,4	133,0	139,4	125,7
Xalq banki	100,0	113,7	106,3	129,9	121,3	114,2
Bank tizimi bo'yicha o'rtacha	100,0	126,2	129,4	140,4	129,3	125,1

O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari kredit qo'yilmalarining o'sishi va ulardan olingan daromadlar o'sish darajasi tahlilidan bank tizimi bo'yicha kredit qo'yilmalari o'rtacha 114,0 foizga o'sgan bo'lsa, Xalq bankining

kredit portfeli o'rtacha ko'rsatkichdan ortda qolgan va uning so'nggi besh yillikdagi o'sish darajasi 109,7 foizni tashkil etgan. Aloqabank va Trastbankning kredit portfeli o'sish darajasi o'rtachadan yuqori bo'lib, mos ravishda 117,9 va 121,8 foizga o'sgan. Banklarning kreditlardan olingan foizli daromadlari o'sishi 2020-yilga nisbatan olingan va o'tgan yillar bo'yicha o'rtacha 125,1 foizga oshgan. Ammo tahlil obyekti sifatida olingan Aloqabank va Xalq bankida o'sish darajasi bank tizimi bo'yicha o'rtacha ko'rsatkichdan past bo'lgan va mos ravishda 120,1 foiz va 114,2 foizni tashkil etgan. Trastbankda ushbu ko'rsatkich 125,7 foizni tashkil etgan va o'rtachadan yuqori bo'lgan. Ushbu holatni banklararo raqobatning rivojlanishi va xususiy banklarning kreditlardan olinadigan foizli daromadlari o'sish sur'atining yuqori ekanligi bilan izohlash mumkin.

O'z navbatida, tijorat banklarida kreditlar qoldig'ining barqaror o'sish sur'atlarini ta'minlash banklarda kredit tahlilini chuqurlashtirish, kreditlar foiz stavkalarining barqarorligiga erishish va kredit portfelining diversifikatsiya darajasini ta'minlashga e'tiborni kuchaytirish zaruriyatini keltirib chiqaradi.

Tijorat banklarida kredit tahlilini chuqurlashtirish, fikrimizcha, quyidagilarni ko'zda tutishi lozim:

kredit oluvchilarning pul oqimi barqarorligining tahlilini kuchaytirish;

kredit oluvchi kompaniyalar faoliyat yuritayotgan tarmoqlardagi holat tahlilini kuchaytirish;

kredit oluvchilarning debitor qarzdorligi va tovar zaxiralarning aylanish tezligiga ta'sir etayotgan omillarning tahlilini amalga oshirish;

makroiqtisodiy siyosatning o'zgarishini xo'jalik yurituvchi subyektlar va banklar faoliyatiga ta'sirini tahlil qilish;

tijorat banklarining kreditlash amaliyoti bilan bevosita bog'liq bo'lgan risklar — kredit riski, foiz riski, valyuta riski — tahlilini kuchaytirish.

Tijorat banklari kreditlarining o'sish sur'ati bilan kreditlardan olinadigan foizli daromadlarning o'sish sur'ati o'rtasidagi mutanosiblikni ta'minlash maqsadida:

- birinchidan, bank kreditlari o'sish sur'atlarining barqarorligini ta'minlash lozim;

- ikkinchidan, kreditlar bo'yicha muddati o'tgan foiz to'lovlarini tezkor ravishda, qisqa muddatli kreditlar bo'yicha 60 kun o'tishini, uzoq muddatli kreditlar bo'yicha 90 kun o'tishini kutmasdan, bank balansidan chiqarish va ularni undirish choralarini ko'rish zarur;

- uchinchidan, bank tomonidan ajratilgan imtiyozli kreditlar qoldig'i va imtiyozli kreditlardan olinadigan foizli daromadlar miqdori tijorat asosida ajratilgan kreditlar va ulardan olinadigan foizli daromadlarning o'sish sur'atlarini aniqlash va tahlilida inobatga olinmasligi lozim;

- to'rtinchidan, banklar kreditlari uchun olingan garov obyektlarini sotish muddatining cho'zilib ketayotganligi va garov obyektlarini baholash amaliyotida ehtiyotkorlikni kuchaytirish zarurligini e'tiborga olgan holda, uchinchi shaxslar kafilligi va kafolatlari hamda sug'urta kompaniyalari sug'urta polisi asosida berilayotgan kreditlar hajmini oshirish kerak.

Tijorat banklarining kredit portfelida muammoli kreditlar salmog'ini pasaytirish uchun, birinchidan, kreditlar bo'yicha ehtimoliy yo'qotishlar zaxirasini shakllantirishda bir vaqtning o'zida kredit zaxiralari yaratishning ikki usulidan, ya'ni yo'qotishlar statistikasiga asoslangan umumiy zaxirani yaratish usuli va muammoli kreditning joriy holatiga asoslangan maxsus zaxira yaratish usulidan foydalanish kerak; ikkinchidan, statistik modellashtirish usullarini — ko'p o'lchovli polinomial regressiya usuli, avtoregressiv model, Monte-Karlo usuli — qo'llagan holda, kreditlarni sifati bo'yicha segmentatsiya qilishni amalga oshirish zarur; uchinchidan, muammoli kreditlarni boshqarishning innovatsion usullarini respublika banklari amaliyotiga joriy qilish kerak.

Tijorat banklarida kreditlarni qaytarish muammosi birdan paydo bo'lmaydi, balki kredit berilgandan so'ng ma'lum vaqt o'tishi bilan paydo bo'ladi. Shuning uchun joriy davrda standart kredit sifatida baholangan kredit ma'lum vaqt o'tgandan so'ng substandart kreditga yoki shubhali kreditga aylanishi mumkin. Shu sababli kreditlar bo'yicha ehtimoliy yo'qotishlar zaxirasini shakllantirishda zaxiralar yaratishning har ikkala usulidan bir vaqtning o'zida foydalanish maqsadga muvofiqdir.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tijoratbanklari aktivlarinisamaraliboshqarishbanklarmoliyaviy barqarorligi, likvidligi va raqobatbardoshligini ta'minlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Tadqiqot natijalari respublika tijorat banklari aktivlari tarkibida daromad keltirmaydigan yoki past daromadli aktivlar ulushining ortishi, qimmatli qog'ozlar bilan bog'liq operatsiyalarning yetarli darajada rivojlanmaganligi, aktivlar portfelining diversifikatsiya darajasi pastligi hamda kreditlar daromadligini ta'minlash bilan bog'liq muammolar mavjudligini ko'rsatdi.

Shuningdek, ayrim tijorat banklarida muammoli kreditlar ulushining o'sishi, foizli xarajatlar o'sish sur'atining foizli daromadlar o'sishidan yuqori bo'lishi va yuqori likvidli aktivlar salmog'ining kamayish tendensiyasi kuzatilmoqda. Bu holatlar banklar moliyaviy natijalari va aktivlar samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu bois aktivlar portfelini diversifikatsiya qilish, transfert narxlash mexanizmlarini joriy etish, kredit tahlilini

chuqurlashtirish, muammoli kreditlarni samarali boshqarish hamda qimmatli qog'ozlar bozorida faollikni oshirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Umuman olganda, tijorat banklarida aktivlarni boshqarish tizimini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish, risklarni samarali boshqarish va aktivlardan foydalanish samaradorligini oshirish orqali banklarning moliyaviy barqarorligi va iqtisodiyotni moliyalashtirish imkoniyatlarini yanada kengaytirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 12-maydagi PF-5992-son "2020–2025-yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. <https://lex.uz/docs/-4811025>
2. Abdullayev Y. Bank ishi: o'quv qo'llanma. – Toshkent: IQTISOD-MOLIYA, 2010. – 532 b.
3. Ermatov M., Yo'ldoshev A. Bank balansi tahlili // Bozor, pul va kredit. – 2002. – №1. – B. 10–11.
4. Синки Дж. Финансовый менеджмент в коммерческом банке и в индустрии финансовых услуг / пер. с англ. – Москва: Альпина Бизнес Букс, 2007. – 1018 с.
5. Роуз П. С. Банковский менеджмент: предоставление финансовых услуг / пер. с англ. – Москва: Дело ЛТд, 1995. – 743 с.
6. Управление деятельностью коммерческого банка (банковский менеджмент): учебник / под ред. О. И. Лаврушина. – Москва: Юристъ, 2002. – 687 с.
7. Зубов С. А. Управление активами коммерческого банка: автореф. дис. ... канд. экон. наук. – Москва: Российская экономическая академия им. Г. В. Плеханова, 1997. – 23 с.
8. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Markaziy bankning 2024-yil uchun hisoboti. – Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki, 2025.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 5 (3)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>